

UZAVÍRÁNÍ DOHOD O NAROVNÁNÍ Z HLEDISKA POVINNOSTI ČLENŮ STATUTÁRNÍHO ORGÁNU OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI JEDNAT S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE

JUDr. Gabriel Achour, Mgr. Martin Pelikán

Uzavření dohody o narovnání je jedním z možných způsobů řešení sporů nebo potencionálních sporů v obchodní praxi. Každá dohoda o narovnání musí být vždy revidována, mimo jiné, i v kontextu povinnosti členů statutárního orgánu obchodní společnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

1. ÚVOD

Narovnání patří k tradičním způsobům řešení rozporů mezi smluvními stranami. Narovnání je dohoda účastníků závazkového právního vztahu, kterou účastníci odstraňují spornost nebo pochybnost vzájemných práv a povinností tím, že je ruší a nahrazují je novými právy a povinnostmi. Dotsavadní závazek tak zaniká a je nahrazen závazkem novým, který vyplývá z narovnání. Narovnáním lze mezi účastníky upravit jakákoliv sporná práva, kterými mohou disponovat. Sporností práv se nemíní soudní spory, nýbrž rozdílný názor účastníků na otázku existence, platnosti závazku, jeho kauzy či obsahu (co, popř. v jakém rozsahu, má být plněno, kdy apod.). Může jít i jen o pochybnost jedné ze stran, kdy je příčinou její omyl. Pochybnosti se mohou týkat otázek skutkových i právních. Podmínkou platnosti narovnání přitom není existence původního (narovnávaného) právního vztahu mezi účastníky dohody.

Účelem institutu narovnání přitom není zjistit, jak se věci ve skutečnosti mají, ale předejít dalším nesrovnalostem nebo sporům tím, že původní závazek, v němž se sporné právo vyskytlo, se zruší a nahradí se závazkem novým.

Dohoda o narovnání by měla obsahovat takovou úpravu práv a povinností smluvních stran, aby nedošlo ke zhoršení právního postavení oproti tomu, jak by (za předpokladu nejhoršího možného scénáře pro určitou obchodní společnost) mohl být spor soudem rozhodnut. Obsah dohody o narovnání by měl (alespoň přibližným způsobem) odpovídat skutečné právní situaci, tedy objektivnímu právnímu postavení smluvních stran ve sporu a objektivně předpokládanému výsledku sporu. Uzavřením dohody o narovnání by přitom mohly být získány i určité další ústupky z pozice druhé smluvní strany.

Obsah dohody o narovnání by se tak měl v zásadě shodovat s realistickým předpokladem ukončení sporu ze strany soudu, popřípadě určitým ústupkům ze strany druhé smluvní strany. Jinými slovy, dohoda o narovnání by měla být mezi smluvními stranami dostatečně vyvážená a odpovídat (alespoň přibližným způsobem) objektivnímu právnímu stavu, popřípadě (v konečném důsledku) oproti takovému objektivnímu právnímu stavu obchodní společnost naopak i do jisté míry zvýhodňovat.

2. PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE

Při uzavírání dohody o narovnání je vždy nezbytné mít na paměti povinnost členů statutárního orgánu obchodní společnosti jednat s péčí řádného hospodáře. Každý, kdo přijme funkci člena voleného orgánu, je totiž povinen vykonávat ji s nezbytnou loajalitou a s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Takovýmto způsobem je tedy povinen jednat také statutární orgán obchodní společnosti při (případném) uzavírání dohody o narovnání, jakož i při jiném postupu v rámci vedení sporu.

Péče řádného hospodáře se projevuje na dvou úrovních. V té první řádný hospodář plní veškeré povinnosti, které na něj klade právní řád, stanovy, smlouva o výkonu funkce apod. V té druhé potom plní tyto povinnosti v určité kvalitě (tj. v takové kvalitě, v jaké by je plnil řádný hospodář). Pokud tedy chce člen statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře, tak musí nejen plnit veškeré povinnosti na něj kladené, ale zároveň je musí plnit i v určité kvalitě.

Řádný hospodář v obchodní společnosti (a tudíž i člen statutárního orgánu) je odborníkem na správu a řízení společnosti, nemusí mít odborné znalosti ve všech oblastech, v rámci

” Sporností práv se nemíní soudní spory, nýbrž rozdílný názor účastníků na otázku existence, platnosti závazku, jeho kauzy či obsahu (co, popř. v jakém rozsahu, má být plněno, kdy apod.). Stačí, že jedné ze stran se určité právo, které je součástí jejich vzájemného právního vztahu, jeví sporným bez ohledu na to, zda spor objektivně existuje.

kterých činí rozhodnutí. Měl by vždy mít alespoň znalosti základní, aby byl schopen rozpoznat, že danou otázku není schopen bez odborné pomoci kvalifikovaně rozhodnout – a následně odbornou pomoc vyhledat.¹ Pokud tedy například zvažuje, zda v konkrétním případě vymáhat škodu, či nikoliv, a přitom není odborníkem na právo, je povinen nechat u osoby s potřebnými znalostmi a zkušenostmi posoudit, jaké jsou reálné šance na úspěch, a podle toho se rozhodnout. Pokud se následně tento odborník dopustí pochybení ve své analýze, v důsledku čehož vznikne společnosti škoda, člen statutárního orgánu za takovou škodu odpovídat nebude, neboť udělal vše, co se po něm dalo spravedlivě požadovat.

Členové statutárního orgánu jsou při rozhodování o uzavření či neuzavření určité smlouvy (včetně dohody o narovnání) chráněni tzv. pravidlem podnikatelského rozhodování (pravidlo podnikatelského úsudku, *business judgment rule*). Odpovědnost za výkon funkce člena statutárního orgánu se váže k průběhu činnosti, nikoli primárně k výsledku této činnosti.

Toto pravidlo vychází ze skutečnosti, že podnikání je ze své povahy činnost, která s sebou nese riziko neúspěchu. Jedná se přitom o riziko, které ani při sebelepším výkonu funkce nelze úplně odstranit, neboť to, zda bude určitý projekt úspěšný, závisí na mnoha okolnostech, které zpravidla nejsou pod kontrolou podnikatele. Podstupování rizika je přitom žádoucí, protože obecně platí, že právě riziková rozhodnutí jsou ta, která přináší společnostem nejvyšší zisky. Dosahování zisku je přitom účelem založení a existence obchodních společností.

Pokud vznikne z uzavřeného obchodu (nebo rozhodnutí) ztráta či škoda, neznamená to automaticky, že člen statutárního orgánu bude za tuto ztrátu či škodu odpovědný. Člen statutárního orgánu odpovídá pouze v případě, pokud by nejednal s péčí řádného hospodáře. Jestliže jednal s péčí řádného hospodáře a společnosti přesto vznikla škoda, nebude za takové jednání odpovědný.

3. KDY UZAVŘÍT DOHODU O NAROVNÁNÍ

Rozhodování se pro uzavření či neuzavření konkrétní smlouvy je vždy rozhodováním v reálném

1 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006.

čase, a to pouze na základě reálně získatelných informací. Každá smlouva a každý obchod v sobě představují potenciální riziko. Při posuzování jednotlivých obchodních případů je nemožné nebrat v úvahu, že v podstatě při jakékoli podnikatelské činnosti je každý obchod do určité míry smlouvou odvážnou, neboť je zde vždy přítomen prvek podnikatelského rizika.

Platí zásada, že v podnikatelských aktivitách lze požadovat jen takovou míru opatrnosti, která počítá s normálními poměry, a nikoli mimořádnými těžko předvídatelnými okolnostmi.² Koncepce přípustného rizika byla v minulosti uznávána i naukou trestního práva za jednu z okolností vylučujících protiprávnost.³

Vzhledem k tomu, že činění rizikových rozhodnutí (rizikových z hlediska návratnosti investice) může být pro společnost prospěšné, zahraniční právní řády motivují vrcholové manažery, aby se nebáli taková rozhodnutí činit. Jinými slovy, pokud manažeři dodrží zákonem stanovený postup a investice nebude přesto úspěšná, právo jim poskytne ochranu před nároky společnosti. V zahraničí se také někdy hovoří o doktríně „bezpečného přístavu“.

Podle zahraničních úprav⁴ jsou manažeři pod ochranou pravidla podnikatelského rozhodování při dodržení určitého postupu při přijímání rozhodnutí, zpravidla musí tedy rozhodovat informovaně a v dobré víře, že jednájí v zájmu společnosti. Soud pak následně pouze zkoumá, zda byly tyto předpoklady naplněny, či nikoliv, tj. zkoumá samotný proces přijetí rozhodnutí, nikoliv jeho obsah. To vychází z předpokladu, že soud je odborníkem na právo, a nikoliv na ekonomické rozhodování. Přezkum z obsahového hlediska by byl nad rámec možností soudu – nehledě na skutečnost, že zpětné posuzování investic (se znalostí toho, jak dopadly) je zpravidla ne příliš objektivní. Výjimku tvoří případy, kdy je rozhodnutí zjevným excesem, tj. rozhodnutím, které naprosto vybočuje z toho, jak šlo v dané chvíli rozhodnout – v takovém případě by soudy nejspíš přezkoumaly i obsahovou stránku roz-

2 Tento závěr dovodila již předválečná judikatura, viz tr. roz. Vážného sbírky č. 4554 z r. 1932.

3 Viz například Šámal, P. in Šámal, P., Púry, F., Rizmann, S. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 16.

4 Např. v Anglii, USA nebo Austrálii.

„Účelem institutu narovnání přitom není zjistit, jak se věci ve skutečnosti mají, ale předejít dalším nesrovnalostem nebo sporům tím, že původní závazek, v němž se sporné právo vyskytlo, se zruší a nahradí se závazkem novým.

hodnutí. Nicméně obecně lze shrnout, že podle zahraničních úprav vrcholoví manažeři odpovídají pouze za řádný proces přijetí rozhodnutí, nikoliv za jeho výsledek.

Předchozí česká právní úprava pravidlo podnikatelského rozhodování neobsahovala. Nový zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v platném znění (dále jen „ZOK“), v tomto ohledu přináší změnu, když podle ustanovení § 51 odst. 1 ZOK platí, že „*pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.*“ Je nezbytné zdůraznit, že pravidlo podnikatelského rozhodování je ochranným štítem pouze pro podnikatelská rozhodnutí, tedy taková rozhodnutí, která s sebou nesou riziko (např. zda investovat, či nikoliv). Pro jiné jednání členů statutárního orgánu pravidlo podnikatelského rozhodování neplatí. Stejně tak z povahy věci platí pravidlo podnikatelského rozhodování pouze pro obchodní společnosti a družstva (nikoliv např. spolky).

Podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „OZ“) s péčí řádného hospodáře jedná ten, kdo jedná pečlivě a s potřebnými znalostmi. ZOK potom stanoví, jak se má toto pravidlo vykládat pro potřeby korporace. Zjednodušeně řečeno, člen statutárního orgánu bude muset prokázat, že si obstaral dostatečné informace, vyhodnotil je a na jejich základě se rozhodl, a to v upřímném přesvědčení, že jedná s dostatečnou znalostí věci a v zájmu společnosti. Pokud se mu toto podaří prokázat, bude jednat loajálně, pečlivě a s potřebnými znalostmi, tedy s péčí řádného hospodáře.

Při uplatňování či neuplatňování určitých nároků u soudu je třeba posoudit i šance na úspěšnost postupu v případném sporu, který může být závislý například na možnosti prokázat vznik, výši či trvání uplatňovaných pohledávek, a také reálnost a rozsah jejich vymožení.⁵

Za jistých okolností tedy může být v rozporu s náležitou péčí (péčí řádného hospodáře) i vedení určitého soudního řízení a vynaložení souvisejících nákladů, když se úspěšnost takového jednání společnosti jeví jako příliš nízká. Jinými slovy to, zda budou určité nároky společnosti vymáhány, je věcí úvahy v rámci obchodního vedení, která musí být učiněna s ohledem na všechny okolnosti.⁶

Jednáním v souladu s péčí řádného hospodáře tedy může být (a zpravidla je) narovnání určitého sporu, v němž je úspěch nejistý.

Přestože nelze najisto předjímat konečné rozhodnutí soudu v rámci sporu, je možné (s ohledem na rozhodovací praxi soudů České republiky) konstatovat, že narovnání sporu lze považovat jako jednání odpovídající péči řádného hospodáře.

Otázka, zda uzavřít, či neuzavřít dohodu o narovnání a v jakém znění, přitom není závislá na skutečném (konečném) rozhodnutí soudu ve sporu, ale pouze na předpokládaném výsledku (odhadu konečného rozhodnutí) soudu, které je třeba ze strany orgánů obchodní společnosti předjímat s ohledem na potřebnou znalost jednotlivých okolností sporu (včetně právních otázek).

Smírné ukončení sporu (samo o sobě) neznamená porušení péče řádného hospodáře. Je nezbytné si uvědomit, že po konečném uzavření dohody o narovnání již nebude v zásadě možné zjistit, jakým způsobem by soud spor rozhodnul, jelikož ten bude již ukončen. Naopak v případě negativního výsledku sporu vedeného před soudem lze vždy zpochybnit rozhodnutí orgánů obchodní společnosti pokračovat v řízení namísto uzavření dohody o narovnání, která by byla jinak pro obchodní společnost výhodnější. Pokud by však eventuální rozhodnutí pokračovat ve sporu bylo podloženo konkrétními právními závěry (ze kterých lze přesvědčivě usuzovat na úspěch ve sporu), pak rozhodnutí pokračovat ve sporu a neuzavřít dohodu o narovnání je zcela legitimní.

Řešení sporů narovnáním je standardním obchodním a právním řešením, ke kterému dochází běžně jak v České republice, tak v zahraničí.

5 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4276/2009.

6 Tamtéž.

” Obsah dohody o narovnání by měl (alespoň přibližným způsobem) odpovídat skutečné právní situaci, tedy objektivnímu právnímu postavení smluvních stran ve sporu a objektivně předpokládanému výsledku sporu.

Uvést lze například dohodu o narovnání uzavřenou v nedávné době mezi Ředitelstvím silnic a dálnic České republiky a společností Kapsch, kterou byl vyřešen spor o pokrytí provozních služeb přespočetných palubních jednotek v tuzemském mýtném systému, popřípadě dohodu o narovnání uzavřenou mezi společnostmi Apple a Motorola Mobility ve vztahu ke sporům týkajících se patentů na tzv. chytré telefony (*Smart Phones*). Nejde o mimořádný či nestandardní postup, naopak – narovnání je u komplikovaných případů zpravidla vždy lepším řešením, než nejistý výsledek soudního či rozhodčího řízení.

Obsah dohody o narovnání by měl být pro obchodní společnost pokud možno co nejvýhodnější (v rámci možného) a neměl by ji stavět do horší právní a ekonomické pozice, než která by nastala v případě, že by spor byl rozhodnut soudem v celém (nebo v převážném) rozsahu v její neprospěch.

Před přijetím konečného rozhodnutí o narovnání (či pokračování) konkrétního sporu ze strany orgánů obchodní společnosti by mělo dojít k prověření, zda historicky existuje jednoznačné stanovisko a doporučení k řešení sporu, zejména doporučení pokračovat ve sporu, a jednoznačná kvalifikovaná predikce pozitivního výsledku sporu. Pokud takové jednoznačné stanovisko existuje, je nezbytné se vypořádat s tím, zda existují i jiná stanoviska a jiné názory na řešení sporu (např. s méně optimistickým hodnocením právního postavení obchodní společnosti). Pokud ano, pak je nezbytné zjistit, které názory převažují. Dále je nezbytné zohlednit i konkrétní osoby předkládající analýzy (např. jejich akademické působení, zkušenosti v oboru apod.). V neposlední řadě jsou v praxi často v rámci rozhodování managementů obchodních společností zohledňovány i jiné (ryze neprávní) okolnosti, např. renomé a zkušenosti konkrétních právních zástupců zastupujících strany v řízení, jejich reputace a neformální odborný vliv (zejména zda a do jaké míry jsou jejich odborné názory respektovány v širší právní komunitě⁷ nebo zda jejich odborné postavení nebo postavení v rámci konkrétních institucí představuje širší neformální společenský vliv).

7 Zda jde např. o tzv. *opinionmakery*.

JUDr. Gabriel Achour
Partner
Tel.: +420 270 006 111
Email:
gabriel.achour@achourpartners.com

ZASTAVENÍ PODÍLU V KORPORACI PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Mgr. Tereza Dočekalová

Nová úprava zastavení podílu v korporaci podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „Občanský zákoník“) přináší oproti právní úpravě obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „Starý občanský zákoník“) a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „Obchodní zákoník“) některé níže popsané podstatné změny. Právní úprava obsažená v Občanském zákoníku nabyla účinnosti dne 1. ledna 2014.

1. ÚVOD

Zástavní právo patří nesporně mezi nejdůležitější zajišťovací instrumenty. Zástavní právo je v Občanském zákoníku upraveno v části týkající se majetkových práv a nikoliv v části upravující závazky a jejich zajištění. Konkrétně se jedná o ustanovení § 1309 až 1394 Občanského zákoníku, přičemž zastavení podílu v korporaci je upraveno v § 1320 až 1327 Občanského zákoníku. Úprava zástavního práva vychází ze stávající úpravy, ale je v řadě ohledů přesnější a liberálnější.

Zástavní právo k podílu bylo dříve upraveno samostatně v Obchodním zákoníku ohledně podílu ve společnosti s ručením omezeným. V rámci rekodifikace a sjednocení právní úpravy bylo zařazeno do obecné úpravy zástavního práva.

Podstata zástavního práva se nijak nemění. Nadále bude platit, že v případě, že dluh zajištěný zástavním právem není řádně a včas splněn, je věřitel oprávněn uspokojit se z výtežku zpeněžení zástavy do ujednané výše nebo do výše pohledávky s příslušenstvím.

Předmětem zástavního práva může být každá věc, s níž lze obchodovat. Občanský zákoník nově definuje věc v právním smyslu jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Rozlišuje věci hmotné a nehmotné, movité a nemovité. Zástavou může být i soubor věcí, který se považuje za věc hromadnou, nebo závod. Zástava může být určena jednotlivě nebo jiným způsobem tak, aby ji bylo možné určit kdykoli v době trvání zástavního práva.

Právní poměry týkající ze zástavního práva, jako práva věcného, se posuzují podle Občanského zákoníku, i když zástavní právo vzniklo před 1. lednem 2014. Není tedy třeba žádného projevu vůle stran za účelem podřízení práv a povinností Občanskému zákoníku a zároveň není možné

tento efekt ani nijak vyloučit. Vznik zástavního práva, jakož i práva a povinnosti z něho vzniklá před 1. lednem 2014 se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.¹

2. ZŘÍZENÍ A VZNIK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA K PODÍLU V KORPORACI

Zástavní právo k podílu se zřizuje písemnou zástavní smlouvou.² V ní strany specifikují podíl a dluh, pro který je zástavní právo zřízeno. Zajišťuje-li se dluh ještě nedospělý nebo více dluhů, postačí ujednat, do jaké maximální výše jistiny se zajištění poskytuje.

K samotnému vzniku zástavního práva je nutné, aby k zástavní smlouvě přistoupila další právní skutečnost. K věci zapsané ve veřejném seznamu vzniká zástavní právo zápisem do tohoto seznamu. Zástavní právo k podílu tak vzniká až zápisem do obchodního rejstříku.³ Zástavce nebo zástavní věřitel je povinen korporaci vznik zástavního práva oznámit bez zbytečného odkladu, ledaže dal příslušný orgán korporace k zastavení podílu souhlas.⁴

Jelikož má zápis zástavního práva k podílu do obchodního rejstříku právotvorný (konstitutivní) charakter, musí být souhlas valné hromady se zřízením zástavy, pokud je vyžadován, učiněn ve formě veřejné listiny.⁵

1 Ustanovení § 3028 odst. 2 Občanského zákoníku.

2 Ustanovení § 1314 odst. 1 Občanského zákoníku.

3 Ustanovení § 1322 odst. 1 Občanského zákoníku.

4 Ustanovení § 1322 odst. 2 Občanského zákoníku.

5 Ustanovení § 172 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, v platném znění.

Právní poměry týkající ze zástavního práva, jako práva věcného, se posuzují podle Občanského zákoníku, i když zástavní právo vzniklo před nabytím účinnosti Občanského zákoníku, tj. před 1. lednem 2014.

Pokud lze podíl v korporaci volně převést, lze k němu zřídit i zástavní právo. Lze-li podíl převést jen za určitých podmínek, vyžaduje se splnění týchž podmínek i při jeho zastavení. Stejně podmínky pro zastavení a převod vyplývají z toho, že realizací zástavního práva může dojít ke stejnému efektu jako v případě převodu podílu. Společenská smlouva však může zastavení podílu v korporaci omezit nebo zcela vyloučit.⁶ Je-li podíl představován cenným papírem, je způsobilou zástavou jen tento cenný papír.⁷

Je-li s podílem spojeno hlasovací právo, může je zástavní věřitel vykonávat, jen pokud to bylo ujednáno.⁸

Občanský zákoník nově zakazuje společnosti přijmout do zástavy vlastní podíl. K takové zástavní smlouvě by se nepřihlíželo.⁹

Do doby splatnosti zajištěného dluhu má na peněžitá a jiná věcná plnění vyplývající z účasti na korporaci právo zástavní dlužník. Dospěje-li však zajištěná pohledávka, aniž by byla plně uhrazena, nabývá tato práva zástavní věřitel, a to až do výše zajištěného dluhu. Tato plnění se na úhradu dluhu automaticky započítávají, ledaže si strany ujednají něco jiného.¹⁰ Popře-li dlužník nebo zástavní dlužník výši nebo existenci dluhu v soudním řízení, poskytne se plnění oprávněné osobě až poté, co o výši nebo existenci dluhu rozhodne soud. Korporace do této doby nebude v prodlení, jestliže výplatu na základě této skutečnosti pozdrží.¹¹

1. ZAKÁZANÁ UJEDNÁNÍ

Podobně jako předchozí úprava některých neplatných ujednání v zástavní smlouvě, zakazuje i právní úprava obsažená v Občanském zákoníku některá ujednání, avšak v mnohem užším rozsahu.

V první řadě se zakazují ujednání, podle kterých dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit.

6 Ustanovení § 1320 odst. 1 Občanského zákoníku.

7 Ustanovení § 1320 odst. 2 Občanského zákoníku.

8 Ustanovení § 1323 Občanského zákoníku.

9 Ustanovení § 1321 Občanského zákoníku.

10 Ustanovení § 1324 odst. 1 Občanského zákoníku.

11 Ustanovení § 1324 odst. 2 Občanského zákoníku.

Dokud zajištěný dluh nedospěje, zakazuje se ujednat, že se zástavní věřitel nebude domáhat uspokojení ze zástavy nebo že věřitel může brát ze zástavy plody nebo užítky.

Nejdůležitější změnou však je ustanovení o tom, že dokud zajištěný dluh nedospěje, zakazuje se ujednat, že věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji může za libovolnou, anebo předem určenou cenu ponechat. Z toho tedy vyplývá, že poté, kdy zajištěný dluh dospěje, mohou se účastníci smlouvy dohodnout i na propadné zástavě. Možnost této dohody však neexistuje v případě, že zástavcem nebo zástavním dlužníkem je spotřebitel nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem.

3. PRÁVA A POVINNOSTI ZE ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Základní povinností zástavního dlužníka je zdržet se všeho, čím se zástava zhoršuje na úkor zástavního věřitele.

Stane-li se činem zástavního dlužníka dostatečná jistota zástavního věřitele nedostatečnou nebo snížil-li se nedostatečná jistota, zástavní dlužník je povinen ji přiměřeně doplnit.

Jelikož je úprava zástavního práva ve vztahu k úpravě jistoty speciální, domníváme se, že pro zástavní právo tato obecná pravidla pro jistotu neplatí. Zástavní věřitel by tedy měl trvat na tom, aby zástavní smlouva upravila tyto otázky způsobem odpovídajícím úpravě jistoty.¹²

4. VÝKON ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Zřejmě největší změnou v úpravě zástavního práva oproti úpravě obsažené ve Starém občanském zákoníku je možnost smluvního výkonu zástavního práva. Jakmile se zajištěný dluh stane splatným, může se zástavní věřitel vedle klasických způsobů v podobě zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě a soudního prodeje zástavy uspokojit také způsobem, který si písemně dohodl se zástavcem.

Strany si však před dospělostí zajištěného dluhu nemohou ujednat, že věřitel může zástavu zpeněžit

12 § 2017 odst. 1 Občanského zákoníku.

” Zástavní právo k podílu tak vzniká až zápisem do obchodního rejstříku, ve kterém je korporace zapsána.

libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou, anebo předem určenou cenu ponechat. Aby dohoda o realizaci zástavního práva privátním prodejem uzavřená již v zástavní smlouvě obstála vůči výše uvedenému omezení, musí být dostatečně specifická na to, aby vyloučila libovůli zástavního věřitele.¹³

Zástavní věřitel je povinen zástavnímu dlužníku písemně oznámit započetí výkonu zástavního práva včetně způsobu jeho výkonu. Zástavní věřitel zajistí zápis započetí výkonu zástavního práva k podílu do obchodního rejstříku. Zástavní dlužník nesmí podíl po oznámení započetí výkonu zástavního práva zcizit bez souhlasu zástavního věřitele.

Zástavní věřitel může zástavu zpeněžit nejdříve po uplynutí třiceti dnů poté, co započetí výkonu zástavního práva zástavnímu dlužníkově oznámil. Zástavní dlužník je povinen realizaci zástavního práva strpět a poskytnout při ní potřebnou součinnost.

Z výtěžku zpeněžení zástavy se uhradí dluh včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má zástavní věřitel právo. Zástavní věřitel po provedeném výkonu zástavního práva podá zástavnímu dlužníkově bez zbytečného odkladu písemné vyúčtování provedení výkonu zástavního práva.

Zástavní věřitel je povinen oznámit započetí výkonu zástavního práva všem společníkům. Mají-li tito společníci k podílu předkupní právo, předkupní právo zanikne, neuplatní-li je společníci při zpeněžení zástavy.¹⁴

Strany zástavní smlouvy si mohou ujednat, že zástavní věřitel nabyde zastavený podíl v korporaci okamžikem, kdy byl jeho pokus o zpeněžení podílu při výkonu zástavního práva neúspěšný. Nebylo-li to ujednáno, může zástavní věřitel od tohoto okamžiku vykonávat práva společníka spojená s podílem¹⁵ a může se dále po zástavním dlužníku domáhat, aby na něj za obvyklých obchodních podmínek převedl zastavený podíl na úhradu dluhu. Toto právo musí zástavní věřitel uplatnit u zástavního dlužníka nejpozději do jedno-

ho měsíce ode dne, kdy byl jeho pokus o zpeněžení podílu neúspěšný, jinak toto právo zaniká.¹⁶

Pokud zástavní dlužník nepřevede podíl zástavnímu věřiteli do jednoho měsíce ode dne, kdy k tomu byl vyzván, může se zástavní věřitel domáhat, aby obsah smlouvy určil soud.¹⁷

5. ZÁNİK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA

Z akcesorické povahy zástavního práva vyplývá, že zanikne-li dluh, zanikne i zástavní právo.

Zástavního práva se však nedotkne odstoupení od smlouvy, ze které zajištěný dluh vznikl.

Zástavní právo k podílu však může zaniknout i v případě, že zajištěný dluh stále trvá a nebyl dosud uspokojen. Stane se tak v případě, že:

- (a) zanikne podíl;
- (b) zástavní věřitel se vzdá zástavního práva;
- (c) zástavce nebo zástavní dlužník složí zástavnímu věřiteli cenu podílu; nebo
- (d) uplyne doba, na kterou bylo zástavní právo zřízeno.

Zástavní dlužník může podat žádost o výmaz zástavního práva z obchodního rejstříku. Nezaniklo-li zástavní právo uplynutím doby, vymaže se, prokáže-li zástavní dlužník zánik zástavního práva listinou potvrzenou zástavním věřitelem nebo rozhodnutím soudu. Nepotvrdí-li zástavní věřitel zástavnímu dlužníkově na jeho žádost zánik zástavního práva, nahradí škodu z toho vzniklou.

6. SHRNUTÍ

S ohledem na výše uvedené lze shrnout:

- (a) Právní poměry týkající ze zástavního práva se posuzují podle Občanského zákoníku. Vznik zástavního práva, jakož i práva a povinnosti z něho vniklá před 1. lednem 2014 se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

¹³ Ustanovení § 1315 odst. 2 Občanského zákoníku.

¹⁴ Ustanovení § 1325 Občanského zákoníku.

¹⁵ Ustanovení § 1326 Občanského zákoníku.

¹⁶ Ustanovení § 1327 odst. 1 Občanského zákoníku.

¹⁷ Ustanovení § 1327 odst. 2 Občanského zákoníku.

„ Jelikož má zápis zástavního práva k podílu do obchodního rejstříku právo tvorný (konstitutivní) charakter, musí být souhlas valné hromady se zřízením zástavy, pokud je vyžadován, učiněn ve formě veřejné listiny.

- (b) Zástavní právo k podílu se zřizuje písemnou zástavní smlouvou. V ní strany specifikují zastavovaný podíl a pro jaký dluh je zástavní právo zřízeno. Zajišťuje-li se dluh ještě nedospělý nebo více dluhů, postačí ujednat, do jaké nejvyšší výše jistiny se zajištění poskytuje. Nebude-li dluh zajištěný zástavním právem řádně a včas splněn, je věřitel oprávněn uspokojit se z výtěžku zpeněžení podílu do ujednané výše nebo do výše pohledávky s příslušenstvím.
- (c) K samotnému vzniku zástavního práva k podílu je nutné, aby ke smlouvě, kterou bylo zástavní právo zřízeno, přistoupila další právní skutečnost, a to zápis zástavního práva k podílu do obchodního rejstříku.
- (d) Zásadní změnou u zástavního práva je možnost stran dohodnout se na propadné zástavě poté, kdy zajištěný dluh dospěje. Možnost této dohody však neexistuje v případě, že zástavcem nebo zástavním dlužníkem je spotřebitel nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem.
- (e) Zástavní věřitel by vždy měl trvat na tom, aby zástavní smlouva upravila otázky snížení hodnoty podílu způsobem odpovídajícím úpravě podle § 2017 Občanského zákoníku.
- (f) Jakmile se zajištěný dluh stane splatným, může se zástavní věřitel vedle klasických způsobů v podobě zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě a soudního prodeje zástavy uspokojit také způsobem, který si písemně dohodl se zástavcem.

ZPRÁVY O VZTAZÍCH LETOS POPRVÉ PODLE ZÁKONA O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH

Mgr. Bc. David Liškutin, Mgr. Anna Šafránková

Na valných hromadách akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud jsou tyto společnosti v postavení ovládané osoby, budou letos poprvé předkládány zprávy o vztazích v podobě, jak ji předepisuje zákon o obchodních korporacích.

1. OSOBY DOTČENÉ NOVOU ÚPRAVOU

Nové, náročnější požadavky zákona na zprávy o vztazích se přitom netýkají jen jednatelů a členů představenstva, kteří odpovídají za vypracování zprávy o vztazích. Změně zákoné úpravy by měli věnovat pozornost také členové dozorčích rad a jiných kontrolních orgánů, které budou na valných hromadách předkládat ke zprávě o vztazích svá stanoviska. V neposlední řadě však nová pravidla budou zajímat hlavní adresáty zpráv o vztazích: společníky, kteří nejsou v postavení ovládající osoby.

Zatímco v předchozích letech se povinnost vypracovat zprávu o vztazích netýkala společností, které měly s ovládající osobou uzavřenu ovládací smlouvu, vztahuje se nyní tento požadavek již na všechny ovládané společnosti. Je tomu tak v důsledku zrušení institutu ovládacích smluv zákonem o obchodních korporacích – dlužno však říci, že tyto ovládací smlouvy uzavíraly české společnosti spíše výjimečně.

Stejně jako v předchozích letech má statutární orgán ovládané společnosti povinnost vypracovat zprávu o vztazích do tří měsíců od konce účetního období (u většiny společností tedy do 31. března). Má-li společnost dozorčí radu (resp. jiný kontrolní orgán), je tento kontrolní orgán povinen zprávu o vztazích přezkoumat a seznámit se svým stanoviskem valnou hromadu.

Dozorčí rada je povinna tyto úkony provést tak, aby společníci měli možnost seznámit se s jejím stanoviskem ke zprávě o vztazích za stejných podmínek a ve stejné lhůtě jako s účetní závěrkou. U společností s ručením omezeným se zpravidla jedná o den konání valné hromady, která schvaluje účetní závěrku (nejčastěji tedy do 30. června). U akciových společností musí být stanovisko dozorčí rady uveřejněno na internetových stránkách společnosti nejméně 30 dní před termínem této valné hromady, stejně jako účetní závěrka a zpráva o vztazích. Tato povinnost dopadá na všechny akciové společnosti, a to bez ohledu na jejich vlastnickou strukturu nebo podobu akcií.

2. NOVÉ NÁLEŽITOSTI ZPRÁVY

Zákon o obchodních korporacích nově klade důraz na to, aby byly ve zprávě o vztazích komplexně popsány vztahy celého podnikatelského seskupení. Zatímco v předchozích letech bylo potřeba ve zprávě o vztazích identifikovat pouze ovládající a ovládanou osobu, musí dnes tento dokument popisovat jak strukturu vztahů, které existují mezi společností a jí ovládající osobou, tak strukturu vztahů mezi společností a ostatními osobami ovládanými stejnou ovládající osobou.

Nová právní úprava navíc vyžaduje, aby byla popsána úloha dotčené společnosti ve skupině a byl uveden způsob a prostředky ovládaní. To znamená, že je třeba alespoň v obecné rovině charakterizovat funkce a náplně činností jednotlivých členů skupiny. Vzhledem k zákonným požadavkům na komplexnější obraz postavení společnosti v seskupení tedy vznikne společníkům i osobám stojícím vně společnosti také možnost snáze posoudit pravdivost a úplnost zprávy porováním se zprávami o vztazích jiných členů skupiny.

Statutární orgán je nově povinen zhodnotit ve zprávě o vztazích také výhody a nevýhody plynoucí ze vztahů společnosti s ostatními osobami ve skupině a uvést, zda převládají výhody, či nevýhody. Současně musí specifikovat rizika, která pro společnost ze vztahů s ostatními členy skupiny plynou.

I nadále zákon ukládá, aby zprávy o vztazích obsahovaly přehled smluv mezi společností a osobou jí ovládající nebo osobami ovládanými, stejně jako posouzení toho, zda společnosti vznikla ze vztahů ve skupině újma. Statutární orgán se však napříště nemůže omezit pouze na uvedení, zda a jakým způsobem bude případná újma vyrovnána, nýbrž je povinen vyjádřit ve zprávě o vztazích své stanovisko k tomuto vyrovnání.

Jediným pravidlem pro zprávy o vztazích, v němž je zákon o obchodních korporacích benevolentnější oproti předchozí úpravě v obchodním zákoníku, je požadavek na přehled jednání učiněných v zájmu nebo na popud propojených osob. Nově je třeba uvádět ve zprávě jen jednání týkající se majetku, který

” Náhradu nákladů na znalecký posudek může společnost požadovat po členech orgánů, kteří zprávu o vztazích nevypracovali nebo nepřezkoumali s péčí řádného hospodáře.

přesahuje 10 % vlastního kapitálu ovládané společnosti. Bude se jednat jak smlouvy či jiná právní jednání, tak o ostatní opatření.

Správně vypracovaná zpráva o vztazích by tedy měla být daleko podrobnější než uplynulých letech, pokud jde o popis objektivních skutečností, a navíc by měla obsahovat subjektivní stanoviska statutárního orgánu ke specifickým záležitostem, jak jsou uvedeny výše.

3. PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE: PŘI VYPRACOVÁNÍ I PŘEZKOVÁNÍ ZPRÁVY

Členové statutárního orgánu mají povinnost postupovat při vypracování zprávy o vztazích s péčí řádného hospodáře. Tímto měřítkem se bude posuzovat vyhovění všem jednotlivým obsahovým požadavkům, které zákon stanoví pro zprávy o vztazích. V případě, že by statutární orgán ani při vynaložení péče řádného hospodáře nezískal některé z informací potřebných pro řádné vypracování zprávy o vztazích, musí být tato skutečnost ve zprávě uvedena spolu s jeho vysvětlením.

Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře se pak vztahuje i na členy dozorčích rad, kteří budou posuzovat, do jaké míry vyhovuje přezkoumávaná zpráva o vztazích všem zákonným kritériím.

4. NOVÉ SANKCE

Zprávu o vztazích je následně potřeba spolu s ostatními dokumenty bez zbytečného odkladu založit do sbírky listin u příslušného rejstříkového soudu. Jedním z důsledků rekodifikace je zvýšení pokuty, kterou může soud za porušení této povin-

nosti uložit: namísto stávajících 20 000 Kč zákon o veřejných rejstřících stanoví horní sazbu této pokuty ve výši 100 000 Kč.

5. PRÁVO SPOLEČNÍKŮ NA ZNALECKÝ PŘEZKUM

Zákon o obchodních korporacích klade na členy statutárních orgánů i členy dozorčích rad mnohem náročnější požadavky, pokud jde o vypracování a přezkoumávání zpráv o vztazích. V případě, že zpráva o vztazích nebude vypracována řádně, umožňuje zákon tzv. kvalifikovaným společníkům, aby požádali o přezkum zprávy znalcem jmenovaným soudem.

Těmito společníky jsou u společností s ručením omezeným osoby vlastníci alespoň 10% podíl. U akciových společností se jedná o akcionáře vlastníci akcie se jmenovitou hodnotou v rozsahu minimálně 1 % až 5 % základního kapitálu společnosti (tento dolní limit závisí na výši základního kapitálu). Pokud však podle zprávy o vztazích vznikla společnosti újma, která nebude v zákonných lhůtách vyrovnána, přísluší právo požadovat přezkum zprávy sudem jmenovaným znalcem každému společníkovi.

Ukáže-li se při přezkumu znalcem, že zpráva nebyla vypracována řádně a návrh na jmenování znalce nebyl zjevně šikanózní, je povinna hradit náklady na vypracování znaleckého posudku ovládaná osoba. Lze předpokládat, že náhradu těchto nákladů bude následně zcela oprávněně požadovat po těch členech orgánů, kteří při vypracování či přezkumu zprávy nejednali v souladu s požadavky zákona.